

KONSENSUSIDEAL I DAGTILBUD SENDER FORÆLDRE PÅ OVERARBEJDE

Samarbejdet mellem pædagoger og forældre i danske daginstitutioner er præget af et altoverskyggende konsensusideal, hvor hverdagen skal glide, tingene fungere, og børnene skal være parate til skolen. Det bliver udfordret i situationer, hvor børnene har behov for støtte ud over det sædvanlige. Nyt etnografisk forskningsprojekt har fulgt hverdagslivet i tre dagtilbud.

Af MAJ JUNI

Alt er fryd og gammen mellem forældre og pædagoger i de danske dagtilbud. Sådan ser det i hvert fald umiddelbart ud, hvis man sætter sig i en krog og observerer, hvordan hverdagens hente- og bringe-børn-møder spænder af. Kommer man lidt tættere på, er der også knaster og konflikter – men de er svære at se i øjnene for både forældre og pædagoger, lyder erfaringen fra lektor i pædagogisk antropologi på DPU, Aarhus Universitet, Bjørg Kjær. Som en af seks forskere i et samarbejdsprojekt mellem RUC og DPU har hun i en periode på halvandet år lavet studier af mødet mellem forældre og pædagoger i tre dagtilbud.

”Før i tiden kunne forældre godt bare beslutte at udskyde skolestarten og sige ’vi lader ham lige få et år mere i børnehaven og lege færdig’. Men i de senere år er det lovgivningsmæssige grundlag blevet mere stramt, og det er ikke længere noget, man bare lige gør. Der skal være et konkret problem, laves handleplaner osv. Vores forskning søger at afdække, hvilke forestillinger om parate børn der er blandt forældre og pædagoger på daginstitutionsområdet – og hvordan det påvirker deres samarbejdsrelationer,” fortæller Bjørg Kjær.

En af de iagttagelser, der meget hurtigt stillede sig forrest i køen, var, at det ikke først er, når skolealderen nærmer sig, der er fokus på parathed.

”Hele spørgsmålet om parathed, som starter med skoleparathed, siver ned gennem alderen, sådan at der er kommet en

parathedsdagsorden. Når de små børn skal starte i vuggestue, er de så parate til det? Og senere – er de så parate til børnehaven?”

Fintunet samarbejde

Forskerne samlede empiri i tre daginstitutioner i løbet af årene 2016 og 2017 blandt andet via workshops med det pædagogiske personale.

”Da vi på vores første workshop med personalet spurgte, om alt virkelig var så fryd og gammen, som det så ud til, sagde de: ’Ahh, sådan er det ikke helt, vi har da problemer, men det er rigtigt, at i de daglige møder skal det jo fungere.’ Det gjorde os klogere på, hvad problematikken er. En af vores konklusioner er, at der er et altoverskyggende konsensusideal for samarbejdet mellem forældre og pædagoger. Det arbejder begge parter benhårdt på at få til at fungere i hverdagen, fordi de har en gensidig afhængighed af hinanden. Det er et meget fintunet samarbejde,” fortæller Bjørg Kjær.

Da forskerne nåede længere med projektet og havde lavet mange interviews med pædagogisk personale og forældre viste det sig, at det svære samarbejde var koncentreret nogle bestemte steder.

”Knasterne kom frem dér, hvor der var bekymringer. Når noget var svært med børnene, som jo også er de tilfælde, hvor behovet for et velfungerende samarbejde er størst, dér var det sværest. Her tror jeg, idealet om det friktionsfrie, konsensusprægede samarbejde spiller en rolle. Fordi idealet er sådan og ser sådan ud, tolker man let enhver friktion som et problem,” siger Bjørg Kjær.

Bekymringer kategoriseres

Den basale pointe er altså, at når der ikke er nogen problemer med børnene, så er der heller ikke nogen problemer i samarbejdet, men idealet om det gnidningsfrie samarbejde giver både forældre og pædagogisk personale noget ekstra at bokse med, når de skal håndtere en svær situation omkring et barn.

”Jeg fik lov til at komme med til en række samtaler mellem pædagogisk personale og forældre til børn ’der er noget med’. Det slog mig, hvor diffuse og uformelige forældrenes bekymringer i udgangspunktet ofte var. Det er en del af forældreskab og opdragelse at bekymre sig, og der er aldrig nogen garantier for, at vi gør det rigtige – sådan er grundvilkåret. Men uformelige bekymringer kan blive angstprovokerende. Og min analyse var, at både forældre og pædagoger søgte at give bekymringerne en form, de kunne forholde sig til. Og de former, der er tilgængelige, kommer

fra hele det psykiatriske eller neuropsykiatriske begrebsapparat med diagnoser som fx autisme, ADHD, Tourettes syndrom osv.”

Når bekymringen for, om et barn har udviklingsvanskeligheder, først bliver italesat, begynder både forældre og pædagogisk personale at sortere bekymringen i de kategorier, de kender til, forklarer Bjørg Kjær.

”Jeg opererer med et begreb, som hedder skygge kategorier. Det kunne fx komme til udtryk ved, at ingen brugte ordet eller begrebet autisme, men det var tydeligt, at den måde, pædagogerne beskrev deres bekymring for barnet på, var inspireret af, at de kendte diagnosen. Bekymringen for barnet blev lagt til rette, så den talte ind i diagnosen,” siger Bjørg Kjær, der vurderer, at det sker ubevidst.

”Det er også en konsekvens af, at kommunerne siger til pædagogerne: ’I skal være opmærksomme på tidlige tegn på fejludvikling – I skal ikke diagnosticere, men I skal kende diagnoserne og have opmærksomhed på dem’. Så pædagogerne gør dybest set bare deres arbejde,” siger Bjørg Kjær.

Det er ikke kun pædagogerne, der taler deres bekymringer ind i ’skygge kategorierne’. Også forældrene er præget af de diagnosebeskrivelser, der kun ligger få klik væk på internettet, og derfor kan de have en tilbøjelighed til at ’lommediagnosticere’.

”I projektet er der fx en mor, som fortæller om sin treårige søn, der skal starte i børnehaven. Pædagogen havde en dag lidt henkastet sagt, at han ikke legede så meget med de andre børn. Det havde gjort moren skrækslagen, og hun havde siddet derhjemme og læst alt, hvad hun kunne om autisme. Der gik lang tid, før hun turde spørge pædagogen igen, hvordan det egentlig var fat. Hvorefter hun så fik at vide, at pædagogerne slet ikke var bekymrede,” fortæller Bjørg Kjær, der mener, det er vigtigt for pædagoger og andre fagprofessionelle at være opmærksomme på, i hvor høj grad diagnoserne florerer også i familiernes sociale liv.

Forældre på overarbejde

Bjørg Kjær peger også på, at forældre til børn med problemer af forskellig art ofte bruger rigtig mange ressourcer på at få samarbejdet med daginstitutionen og pædagogerne til at fungere.

Et eksempel er mødet mellem en pædagog og en mor, som har et barn med et syndrom. Pædagogen i vuggestuen er utryk, og det er måske ikke så mærkeligt, for der er tale om en almen pædagog, som ikke har lært noget om det syndrom og derfor må læne sig op ad, hvad moren fortæller.

Når noget var svært med børnene, som jo også er de tilfælde, hvor behovet for et velfungerende samarbejde er størst, dér var det sværest.

Bjørg Kjær

OM PROJEKTET

Projektet *Hvad sker der i og omkring relationen mellem familie og daginstitution?* er et samarbejde mellem RUC og DPU, Aarhus Universitet, med deltagelse af forskerne Dil Bach, Niels Kryger, Tomas Ellegaard, Allan Westerlin, Karen Ida Dannesboe og Bjørg Kjær.

”Så googler pædagogen diagnosen, og der kommer en lang liste med symptomer op, hvilket får pædagogen til at synes, barnet skal i en specialinstitution, fordi mennesker med det her syndrom er mentalt retarderede. Men moren har talt med overlægen og forklarer, at det er en liste, men at ikke alle børn har alle symptomer. Hendes barn er ikke retarderet, men har nogle problemer med taleudviklingen. Morens oplevelse er, at ’bare fordi det står på nettet, er mit barn mentalt retarderet’. Og hun kommer til at betvivle pædagogens prioriteringer. Og pædagogen har slet ikke den viden, der skal til for at vurdere barnet,” fortæller Bjørg Kjær og tilføjer, at det ofte chokerer forældrene, at de ikke kan have tillid til, at pædagogerne lige netop ved, hvad der er op og ned i deres børns særlige situation.

”Forældrene sætter sig jo meget hurtigt mere ind i deres barns situation, så i løbet af ingen tid er de eksperter og oplever, at de ved meget mere om den end pædagogerne.”

På den anden side anser pædagogerne både sig selv som eksperter i pædagogik og som dem, der har ansvaret for det gode samarbejde, men det er ikke helt sådan, det udmønter sig i praksis, fortæller Bjørg Kjær.

”Forældrene påtager sig også et stort ansvar for samarbejdet. Vi kunne se, at forældrene blev super anerkendende, omsorgsfulde og diplomatisk over for pædagogerne – sam-

tidig med at de var kritiske – måske for at kompensere for den friktion, de oplevede. Forældrene ved godt, hvor nemt det er at blive stemplet som besværlige brokke-forældre, så de er på et kæmpe overarbejde. Og det er ofte moren, der påtager sig den opgave.”

Mor tager ansvaret

Bjørg Kjær kommer med et andet eksempel på et dilemma, som er dukket op, nemlig konflikter om, hvorvidt et barn skal diagnosticeres eller ej. I et tilfælde fra forskningsprojektet ønsker pædagogerne, at barnet skal diagnosticeres, blandt andet fordi de mener, det vil udløse mere hjælp til barnet. Barnets mor vil ikke stigmatisere barnet resten af livet med en diagnose, men vil gerne skaffe barnet hjælp. Hun påpeger, at der ikke rent juridisk skal en diagnose til at udløse hjælp til barnet.

”Personalet har sådan set ret i, at diagnoser kan udløse ressourcer, ligesom moren også juridisk set har ret i sin pointe. Det udvikler sig til en langvarig konflikt, fordi hun ikke vil have sit barn udredt og diagnosticeret. Men moren holder fast i sit synspunkt, og samtidig bruger hun meget energi på at formidle, at hun i øvrigt har fuld tillid til pædagogerne og roser dem for, hvor dygtige de er til deres arbejde,” siger Bjørg Kjær og fortæller, at det er træk, der går igen.

”Det er meget gennemgående for forældre til børn med forskellige vanskeligheder, at de, selv når det er svært, virkelig mobiliserer meget omsorg og anerkendelse. Pædagogerne forestiller sig, at de – som professionelle – står for arbejdet med relationerne. Men det er en væsentlig indsigt at tage med, at forældrene også er på et stort arbejde – og jeg er ikke sikker på, at pædagogerne altid ser det,” siger Bjørg Kjær. ■

Læs mere:

Bjørg Kjær, Dil Bach, Niels Kryger, Karen Ida Dannesboe, Tomas Ellegaard, Allan Westerling: *Parate børn: i mødet mellem familie og daginstitution*. Frydenlund Academics, udkommer ultimo 2019.

BJØRG KJÆR er lektor i pædagogisk antropologi på DPU, Aarhus Universitet. Hun forsker bl.a. i pædagogik og inklusion i dagtilbud. Hun underviser på Kandidatuddannelserne i pædagogisk antropologi og generel pædagogik.